

MORGONBRIS

N:r 5. Arbeterskornas tidning. — Utgiven av Kvinnornas Fækförbund. Nov. 1907.

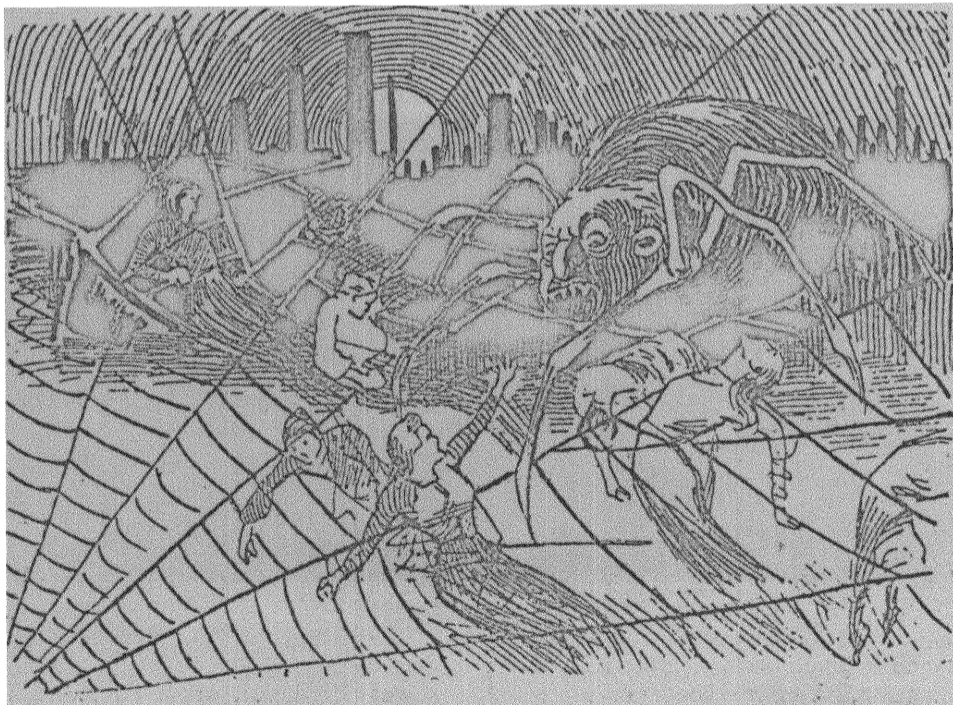
Fabriksarbeterskan.

Vad kan göras till hennes skydd och höjande i socialt och etiskt hänseende?

Ovanstående rubrik utgör den långa, något braskande titeln å en bok, vars författarinna, fru Maria Anholm, trots sig finna den ariadnetråd, med vars tillhjälp det skall låta sig göra att leta sig rätta vägen ut ur industrialismens världsomfattande labyrint, där tusenden och åter tusenden människoliv varje år offras åt storindustrins Minotaurus. Redan i förorden göras antydningar om verkets ifråga egentliga innehåll och avsikt, och det hade kanske varit bäst för såväl författarinna själv som för stiftelsen "Lars Hiertas minne", vilken står bakom fru Anholms "studier" på detta område, ifall förf. varit förständig nog att sätta punkt omedelbart efter de inledande förorden. Boken hade ju i så fall smält samman till en liten flygskrift, men en skrift, vars innehåll kunde blivit

föremål för olikartade tolkningar, något som ingalunda kan bli fallet med boken och dess alltför tydliga tendenser. Vårt tidevarv är industrialismens. Industrin behöver arbetskraften — kvinnors såväl som mäns. Arbetarna — kvinnor som män — behöva sälja sin arbetskraft åt industrin. Industrin är skadlig för arbetarnas hälsa. Arbetarna äro outhärliga för samhället. Samhället måste skydda arbetarnas hälsa mot industrins skadliga verkningar. Så här kan man i korta, klara ordalag formulera ingressen till fru Anholms bok.

Efter denna inledning väntar läsaren att finna i själva avhandlingen fortsättningen av samma tankeriktning, sålunda något helt annat, än det författarinna — med en hos damer av hennes stånd och bildning nästan alltid, vad sociala frågor beträffar, förekommande, visserligen välmenande, men ändå gränslösa enfald — bjuder på. Författarinna börjar sin avhandling med en erinran om, hurusom maskinindustrin övertagit största delen av det arbete, som förr föll på kvinnornas lott i hemmen. Storindustrin har med ett ord sagt uppslukat den forna hemindustrin, varigenom många kvinnor, vilka förut haft tillräckligt att göra inom denna industri, blevo sysslolösa. För att erhålla tillfällen till arbete och självförvärv ha dessa många kvinnor sökt sysselsättning inom storindustrin, där de blivit emottagna med öppna armar. Att denna storindustrins liberalism gent emot de arbetssökande kvinnorna haft eller har något som helst med profithunger att skaffa, tyckes fru Anholm icke hysa någon som helst misstanke om. Annars är hennes framställning av förhållandena och uppfattning r3-

FABRIKSARBETERSKAN.

rande orsak och verkan på den punkten korrekta nog. När förf. emellertid försöker närmare att besvara frågan, varför kvinnorna i allt större och större skaror strömma till fabrikena, begår hon ett, antingen medvetet — och i så fall oförlåtligt — eller också, på grund av bristande kännedom eller bristande uppfattningsförmåga, stort feltag, vilket vid närmare skärskådande visar sig vara orsaken till det i avhandlingen sedermera föreskrivna recept, vars innehåll är något av det mest befängda man gärna kan läsa. "Så vitt jag kan se", säger förf., "är det huvudsakligen tre omständigheter, som göra fabriksarbetet så eftersökt av kvinnan. För det första erbjuder detta arbete det jämförelsevis lättaste tillfället till förtjänst på hederligt sätt. Så snart flickan lämnat skolan, kan hon omedelbart få arbete i fabrikena och därmed genast en liten avlöning. I stället för att föräldrarna skulle nödgas betala (sic!) något för hennes utbildning, erhålla de redan av det 13—14 åriga barnet en ofta välbehörlig tillökning till hushållskassan. Den andra stora lockelsen är den till vissa timmar begränsade arbetstiden. Då vid arbetstidens slut fabrikspipan ljuder, kan man lämna såväl arbete som arbetsplats. Ingen har då något att befälla över arbeterskan. Hon är sin egen herre. För den obändiga frihetslängtan, som genombrusar allt och alla i vår tid, har detta icke liten betydelse. Den tredje fördelen består däri, att fabriksarbetet utan svårighet kan antagas och åter lämnas. Om det går dåligt med hemmets ekonomi, om den äkta mannen är njugg om hushållspengarna, eller om hustrun blir änka, så erbjuder fabriksarbetet ett lätt tillfälle till försörjning." Av det här citerade framgår med all önskvärd tydlighet, att förf. begått ett grundmisstag, som — obehagligt nog — ger intryck av att vara fullt avsiktligt för att stödja en viss art av social barmhärtighetsverksamhet, samt icke stöta det bestående kapitalistiska produktionssättet, som är den borgerliga samhällsfilosofins a och o.

Vad den första av de av förf. åberopade orsakerna beträffar, så lider den av den högst betänkliga bristen, att den är ställd på huvudet, upp- och nervänd sålunda. Hon ser endast en ström av arbetssökande, unga kvinnor, som styra sina steg mot fabriken; hon ser icke nöden, som på grund av föräldrarnas dåliga ekonomi (detta igen på grund av kapitalets profiterande på deras obetalda arbete) tvingar dem att söka förtjänst, så snart de kunna. Hon ser heller icke, eller hon vill icke se, att de kapitalistiska industriledarna göra allt för att sätta sig i besittning av den billiga kvinno- och barnarbetskraften, vilken — just på grund av sin billighet — ökar ytterligare den till hundratals procent redan inom de flesta industrigrenar uppgående profiten. När man nu å ena sidan vet, att all profit ingenting annat är än obetalt arbete, och så man å andra jämför de arbetandes löner med den profit, som tillfaller de icke arbetande kapitalistiska ägarna av produktionsmedlen, så orerar man säkerligen icke vidare om orsakerna

till, att så många unga kvinnor söka tillfälle till självförvärv, där sådant erbjuds sig. De göra detta, emedan de äro tvingade, tvingade av nöden, som icke känner någon vare sig moral eller lag. Det låter nästan som ett hån mot fattigdomen detta tal om, att "föräldrarna skulle nödgas betala något för hennes (den unga flickans) utbildning." Där det icke finnes något att taga av, kan väl sådant aldrig komma på fråga. Förf. har ett ögonblick gripits av den tanken — skada, att hon icke följde den vidare — i det hon medger, att det 13—14-åriga barnet kan tillföra — genom sin förtjänst — hushållskassan en välbehörlig ökning. Det enformiga, osunda fabriksarbetet är skadligt för den unga flickans såväl fysiska som andliga hälsa, framhåller författarinnan. Detta är just vad vi inom den organiserade arbetarerörelsen ständigt framhållit, och just därför ha vi, för att påskynda ändringar till det bättre fordrat och fordra alljämt, att fabrikena skola vara inredda i överensstämmelse med den mänskliga hygienens fordringar, samt att arbetstiden skall avkortas till 8 timmar i stället för som nu 10 och 12. Enär intet är så demoraliserande för individen som följderna av en dålig ekonomi, fordra vi dessutom i mänsklighetens namn anständiga löner för såväl de kvinnliga som de manliga arbetarna. Sådana små saker som förkortad arbetstid och högre löner, självhjälp och självuppfostran genom organisation o. d., har författarinnan icke ägnat så mycket som en rad, kanske icke ens en förstulen tanke. Men hon har kommit till insikt om, att det är icke bra som det är, och att något måste göras, frågan är endast: vad?

Genom fabriksarbetet blir kvinnan oduglig till hemmets sysslor. Hon saknar sinne för huslig ekonomi, och hon kan icke utföra ens det enklaste hushållsarbetet, därför att hon icke lärt det. Dessutom tager flickan mycket ofta skada till sin karaktär genom det självmördande fabriksarbetet. Hennes viljeliv försvagas, så att hon lätt faller offer för osedlighetslasten och andra laster och lyten. Fabriksflickan arbetar endast med halft intresse, menar förf., ity att hon icke betraktar detta sitt arbete som sin egentliga livsuppgift, utan spejar i stället efter äktenskapet.

"På vad sätt skall i industrialismens århundrade kvinnan kunna bevaras för hemmet?" utropar förf. patetiskt. På detta är det lätt för varje tänkande människa, som lärt något av tidens företeelser, att svara: I industrialismens århundrade är det omöjligt att bevara kvinnan för hemmet, ty "hemmet" finnes numera inom den industriarbetande klassen endast kvar till namnet, och snart torde begreppet "hem" i dess ursprungliga betydelse försvinna helt ur dessa arbetaregruppers medvetande. Hemmet börjar redan för många att te sig i organisationens skepelse, och de kooperativa hemmen med gemensamt kök, gemensam matsal, gemensamt barnkammare — kort och gott — kooperativt hushåll i stället för enskilt familjehushåll, vilket senare är, både dy-

rare och mindre praktiskt än det förra, börjar allt mera att bliva föremål för de tänkande och vakna industriarbetarnas önskingar.

Fru Anholms studier över "hem" för arbeterskor är i själva verket ett tyst gillande av den kooperativa hemidén, ty största delen av hennes avhandling omfattar just de erfarenheter hon inhämtat under en stipendieresa i Tyskland, där hennes uppgift varit att studera de anstalter, som dels av privata personer — dels av föreningar och bolag — upprättats till s. k. hem för unga kvinnor ur industriarbetareklassen. Förf. har under sin studieresa besökt en mängd sådana "hem", såväl katolska som protestantiska, ty det säger sig självt att religionen spelar, om icke huvudrollen, så dock en avsevärd biroll vid upprättandet och underhållet av dylika "hem". Reglementet i sådana "hem" är som regel mycket strängt. De å hemmet boende flickorna måste vara inne i rätt tid, i säng i rätt tid, icke om dagen uppehålla sig i sovrummen, städa rummen själva, innan de gå till arbetet, infinna sig till måltiderna i rätt tid på minuten, icke mottaga besök av manliga anhöriga etc. etc. Denna "ordning" — vore det icke större skäl att ge den ett annat namn? — anser förf. vara bästa sättet att höja fabriksarbeterskorna i socialt och etiskt hänseende. Man skall inrätta "hem" åt våra fabriksarbeterskor, menar fru A. Därigenom skall kvinnan i industrialismens århundrade kunna bevaras för det riktiga hemmet, hennes eget, ifall hon får något. Utan att i minsta mån hysa någon som helst illvilja mot de personer, vilka ställt och ställa sig i spetsen för dylika sociala företag, säga vi bestämt ifrån, att med dylikt barmhärtighetslappverk framskapat man icke ändrade eller lyckligare sociala förhållanden. Vilja de bildade kvinnorna på allvar göra något för fabriksarbeterskorna, så måste de lära känna deras existensvillkor och därnäst uppmana dem till att taga sin egen sak i sina egna händer, så att de ansluta sig till sina respektiva fackorganisationer, därigenom de så småningom kunna tillkämpa sig högre löner och kortare arbetstid, med ett ord förbättrade existensmöjligheter.

Det är genom organisation, självhjälp och självuppfostran våra fabriksarbeterskor skola höja sig i socialt och etiskt hänseende och icke genom barmhärtighetsinstitutioner. Hur hänsynslöst kapitalismen plundrar proletärererna på deras både fysiska och psykiska kraft, och vilken verkan detta har på det nya, uppväxande släktet, har man bäst tillfälle att grundligt lära känna i de stora industriländerna f. ex. England. Att försöka bota allt detta elände, som uppenbarar sig i form av bleksot, lungsot, magsjukdomar, barnsjukdomar, skrofler, engelska sjukan etc. etc. — allt detta fattigdomens trogna följeslagare — med socialt barmhärtighetslappverk, "Mädchenheime" o. d., är antingen ren dårskap eller också vedervärdigt hyckleri. I samband med denna kritik över ett arbete, vars tendens är ett hån mot hela industriarbetareklassen,

tillåter jag mig att hänleda mina läsares uppmärksamhet på en avhandling i tidskriften "Die neue Zeit", n:r 43 f. å., under rubriken: *Das proletarische Kind*. Förf. av denna intressanta avhandling — Th. Rothstein — åskådliggör medelst siffror i schematisk framställning industrialismens inflytande på den kommande generationen. Siffrorna äro fullt tillförlitliga och tala ett fruktansvärt språk i sin nakna enkelhet.

Hänvisande även till en av mig författad artikelserie, bärande rubriken "*Social kultur*" — Ö. F. under de två sista kvartalen f. å. — däri jag begagnat mig av några ur "Die neue Zeit" hämtade Rotshteinska schematiska tabellerna, vänder jag mig ånyo mot fru Anholm och hennes "socialt intresserade" sällskap inom den borgerliga kvinnovärlden med ett lika gott som välment råd. Utlös edert sociala intresse i arbete inom barnvården, fattigvården och sjukvården, ty barnen, de sjuka och de gamla, fattiga behöva barmhärtighet. Men de unga, friska människorna, vilka utföra produktivt arbete, måste själva tilltvinga sig genom organisation och solidaritet, den endast organisationen förmår skapa, människovärdiga levnadsvillkor, däri genom de själva medelst förenade krafter höja sig i ekonomiskt — vilket är grundbetingelsen — socialt och etiskt hänseende. Att på andra vägar och genom andra medel försöka att höja våra fabriksarbetare etiskt och socialt är absolut lönlös möda, och dylika försök — de må nu vara aldrig så välmenta och utgå från vem som helst — kunna såsom onyttigt arbete endast väcka det giftiga och harmsna löjlet till liv.

H. U—d.

Kongressen i Kristiania.

Något referat i Morgonbris om denna kongress är icke nödvändigt, då utförliga redogörelser lämnats i partipressen. Vad som närmast efter dessa referat kan intressera Morgonbris' läsekrets, äro kanske de intryck Sveriges två kvinnliga ombud kunde på den korta tiden (3 dagar) inhämtat om de norska partikvinnornas arbete. Kongressen var stor, över 380 ombud, men bland dem endast 13 kvinnor. Flera viktiga frågor diskuterades och avgjordes till förmån för den skandinaviska arbetarrörelsen. Främst Kooperationen, arbetslöshetsproblemet, militärfrågan m. fl. Från kvinnliga diskussionsklubben i Malmö, hade genom arbetarkommunen där, inlämnats en fråga av följande lydelse:

»Vad kan göras för att arbetarklassens bildning och kulturutveckling må hålla jämna steg med den ekonomiska och materiella utvecklingen och höjningen inom arbetareklassen?»

Debatten, som inleddes av red. Aug. Nilsson, blev synnerligen livlig och utmynnade i antagandet av en präktig resolution.

I kongressens s. k. »kvinnofråga» var inlämnad följande motion från »Arbeiderpartiets kvindeförbund i Norge»:

»Då den kvinnliga fackföreningsrörelsen står mycket lågt hos oss och de flesta arbetarkvinnor stå oförstående och ligkiltiga för organisations tanken och då det är bevisat att denna ligkiltighet från kvinnornas sida är hämmande för arbetarrörelsen i sin helhet, anmodas arbetarpartiets kvinnoförbund om att det upptages till behandling å den skandinaviska kongressen frågan om, vad som kan och bör göras för att få kvinnorna intresserade för sin egen sak och organiserade.»

Frågan inleddes av fru Marta Tynnes och debatten var ganska livlig. De svenska kvinnorna redogjorde för vårt arbetsätt i facklig och politisk kvinnooagitation och organisation i Sverige och hänvisade till vår kvinnokonferens arbete och beslut. Resolutionen som antogs är av följande lydelse:

Kongressen är övertygad om, att såväl den skandinaviska som den internationella arbetarrörelsen aldrig kan nå sitt slutliga mål, förrän alla arbetarklassens kvinnor står samman med männen i kampen för mänskliga rättigheter.

Vidare uttalar kongressen att det är varje organiserad arbetares plikt att på alla sätt ge sina kvinnliga anförvanter, hustrur och döttrar, inblick och förståelse för arbetarrörelsens mål och medel, samt tillhålla dem att ansluta sig till deras respektive organisationer.

Som svar på frågan: Vad kan göras för att organisera kvinnorna? hänvisas till av männen så länge prövade och verksamma medlet: agitation och upplysning. Erfarenheten visar även goda resultat av kvinnliga agitatorer. Kongressen hemställer därför till de olika ländernas arbetarorganisationer att såsom hitintills på alla sätt stödja den kvinnliga arbetarrörelsen ekonomiskt och moraliskt samt söka framdriva kvinnliga agitatorer och erkänner kongressen de kvinnliga fack- och politiska organisationernas arbete och uppgift.

I frågan om kvinnornas rösträtt uttalar kongressen sin anslutning till Stuttgart-kongressens resolution.»

Denna resolution säger varken mer eller mindre än föregående i samma fråga. Men vad vi ha att göra är se till, att den efterlevs och att något utträttas, isynnerhet när man känner till hemarbetets konsekvenser.

De lärdomar vi fingo på denna korta tid, övertygade oss om att den kvinnliga arbetarrörelsen i Sverige är både större och mera gedigen och att vi jämförelsevis inga skäl ha att misströsta och klaga över kvinnornas oförståelse och ligkiltighet. Även om vårt arbetsätt: att de politiska kvinnoklubbarna, vid sidan av sin huvuduppgift, själva bedriva rösträttsagitationen bland arbetarkvinnorna. Det kan synas som om striden för och väntan på vår rösträtt gjort, att vi lärt oss förstå dess värde och veta att rätt begagna den när frågan blir löst. Kvinnoklubbarna ha även då en plats att fylla, när det gäller val till riksdag och kommunala institutioner.

Dessa reflektioner tvingas fram, när man läser och känner till att Norges arbetarkvinnor icke i den utsträckning som önskvärdt vore, framträda och deltaga i de kommunala valen. Vi hoppas livligt att de skola bedriva en energisk agitation innan nästa val till stortinget.

Det vore av stor betydelse för arbetarkvinnorna i Skandinavien att börja ett planlagt samarbete, varav vi kunde lära mycket och vara varandra till hjälp. Denna tanke fördes även fram av de norska och danska kvinnorna i privata samtal vid denna kongress, och en skandinavisk, socialdemokratisk kvinnokonferens blir nog snart en verklighet.

Ruth G—n.

Hemarbetsutställningen i Stockholm.

Den av centralförbundet för socialt arbete länge bebådade hemarbetsutställningen öppnades den 9 okt. i Oskars-teaterns hus vid Vasagatan.

Utställningen har besökts af mycket folk i högst olika samhällsställningar. Skånehertigparet, prinsessan Ingeborg, prins Eugen, åtskilliga riksdagsmän, stadsfullmäktige och i övrigt en del filantropiskt och socialt intresserade personer, ja, även arbetsgivare med sjukt samvete ha varit där och känt igen sina dåligt betalda alster, samt dessutom naturligtvis av en mängd arbetare och arbeterskor.

Utställningen omfattar 350 n:r. Syftemålet är att visa hur hemarbetet i allmänhet ställer sig ifråga om lön arbetstid och övriga villkor för att på så sätt låta den stora allmänheten få en inblick inom den gren av varutillverkningen som kallas hemindustri och som medför så miserabla förhållandena för kvinnorna och hemmen.

De yrken utställningen representerar äro skradderi-, kapp-, linne-, blus-, klädnings- och säcksömnad, täckstickning hatt-, möss- och handsöksömnad, triksåstickning, vävnad, skomakeri- borstbinderi, bokbinderi samt silverpolering. Det är isynnerhet de billigare artiklarne i ovannämnda branscher som förarbetas i hemmen.

På de utställda varorna äro häftade lappar på vilka arbetslön, arbetstid m. m. står angivet. Dessa uppgifter illustrerar på ett gripande sätt arbeterskornas pinohistoria, det är ju mest kvinnor som det här är fråga om.

Se här några exempel:

En vara betingar i handeln en pris av kr. 1: 50. Arbeterskan får i lön för varan färdigsydd 8 öre, hon förtjänar 12—15 kr. pr vecka, men får då arbeta från 6 på morgonen till sent på kvällen med mycket korta raster.

De få kvinnor inom skradderiyrket som sy rockar få naturligtvis det enklaste och sämst betalda arbetet. En 42-årig kvinna syr lagerkavajer, hon får 2: 25 pr st., och använder 12 timmars tid till varje kavaj och arbetar genomsnittligt 8 timmar pr dag. En annan arbeterska i samma bransch arbetar 16 timmar i dygnet och kan förtjäna 14 kr. pr vecka.

Billigare byxsömnad betalas med 2—4 kr. pr dussin, högsta arbetslönen för finare arbete av detta slag är 3: 50 pr par.

Till de dåligast betalda arbetena hör llnnesömmen och förtjänsten för de olika

plaggen variera från och med 2 kr. till och med 18 kr. pr vecka. En 37 års änka arbetar 12—14 tim. om dagen. Hon syr mansblusar och får i betalning 1: 15 pr dussin d. v. s. 9 1/2 öre pr styck. Hon måste själv betala tråden, vilken går till 18 öre pr dussin blusar. Hon förtjänar 6—7 kr. pr vecka. En annan uppgiver sin dagliga arbetstid vara 12—13 timmar, hon syr linnen, som hon även måste klippa, och får 1:50 pr dussin. Hon behöver 1 1/2 timme till varje linne och förtjänsten bliver sålunda 8 öre pr timme. För blus- och klädningssömmerskor ställer förtjänsten sig något så när lika. En blussömmerska får 25 öre för stycket av blusar och förtjänar omkr. 7 kr. pr vecka; klädningssömmerskornas förtjänst varierar mellan 10—15 kr. pr vecka.

Säcksömnad betalas med 3:50—7 kr. pr 100 säckar. Dessa arbeterskor förtjänar från 3 till 6 kr. pr vecka. Icke stort bättre ställer sig trikåstickningen. Veckoförtjänsten är här för det stora flertalet mellan 3—7 kr. och i enstaka fall mellan 7—15 kr. pr vecka, men så få dessa sömmerskor i reglen själva anskaffa maskiner, bekosta nålar, olja m. m. avbränningar, som betänkligt avknappa veckolönen. Det sämsta av allt är dock den s. k. maskningen, förtjänsten utgör för detta arbete endast 3—4 öre pr timme.

Det bäst betalda arbetet är otvivelaktigt den inom skomakeriet förekommande nåtlingen, som vanligtvis utföres av kvinnor. Timlönen varierar mellan 10 öre till 40 öre, ja i enstaka fall till 45 à 50 öre.

Boråstraktens hemarbetsförhållandena äro synnerligen karakteristiska. Det är uteslutande trikåstickning samt sömnad av billiga manskläder som här dominerar. Inom hela distriktet sysselsätta sig arbetarfamiljerna hustrur och barn med dessa arbeten. Genomsnittsarbetstiden är vanligtvis 12—14 t. o. m. 16 timmar pr dag. En manlig arbetare 45 år stjäcker trikåjackor för 1 kr. pr st. Han arbetar 16 timmar pr dag och förtjänar 6: 90 pr vecka. Har arbetat i yrket i 25 år och är överansträngd.

Det skulle föra för långt att vidare ingå på detaljer i fråga om eländet inom hemarbetsindustrin i Boråstrakten, så mycket mera som det nästan är hopplöst att tänka att få dessa arbetare organiserade. De bo på rama bondlandet eller i skogarne ofta långt från varandra utan kännedom om annat än det trålsamma slit vari de framleva sina dagar. Man förstår emellertid vilken fruktansvärd smutskonkurrens, som här utvecklas gent emot de organiserade arbetares strävanden, att höja lönerna.

Som grundlag för utställningen har en genomgående undersökning av hemarbetsförhållandena ägt rum. Materialet härtill är samlat av många olika personer i alla trakter av Sverige och en sammanfattning därav är i broschyrform utarbetad av fröken Gerda Meyerson. Broschyren innehåller åtskilliga tabeller, vilka utgöra ett praktiskt statistiskt material ifråga om hemarbeterskornas ställning. Författarinnan påpekar i sin inledning huru frågan om hemarbeterskornas ställning i andra länder redan påkallat

uppmärksamhet och föranlett framkomsten av lagförslag, som fordrar hemarbetsreglering, dels genom registrering av hemarbetarne hos yrkesinspektionen varvid denna får sig ålagt att inspektera hemarbeterskornas bostäder, dels genom påbud av särskilda märken å hemarbetade varor, samt genom tillsättande av kommissioner för fastställande av minimilönen. Genom dessa åtgärder hoppas man kunde förbättra hemarbeterskornas ställning och samtidigt skydda hemindustrin. Fröken Meyerson slutar sin redogörelse med ett uttalande om att även hos oss måste frågan om dylika åtgärder sättas under debatt, man måste dels genom upplysning dels genom organisation få hemarbetarne själva att medverka till sin ställnings förbättring.

I detta senare instämman vi fullkomligt. Facklig organisation med tillhjälp av yrkesinspektionens ingripande i fråga om de av allehanda smittofrön fyllda bostäder, vari allmänhetens klädesplagg tillverkas, vore nog de radikalmedel som behövdes härvidlag.

De skriande missförhållandena som hemarbetsindustrin innebär är i allmänhet känd av de flesta arbetare och många kanske tänka att för den sakens skull någon utställning ej behövs. Detta är dock ett misstag, ty utställningen visar oss i en samlad bild hela det elände som hemarbetet medför, visar oss klart att här är ett försummad och styvmoderligt behandlad område, där arbetarrörelsens praktiska idéer ännu ej förmått tränga in. Denna försummelse måste gottgöras, hemarbeterskorna måste organiseras, om någon förbättring kunde vinnas. Må vara att på rama landsbygden organisation ännu är omöjlig att åstadkomma, men i städerna, där det i övrigt finns en stark arbetarrörelse och där hemarbeterskorna sitta vägg i vägg med varandra mitt bland de organiserade arbetarne, där borde det vara annorlunda. De undersökningar som de kvinnliga fackföreningarna företagit har också i många fall bevisat, att hemarbeterskornas stora massa, åtminstone i Stockholm, utgöras av hustrur till, eller döttrar av organiserade arbetare. Ändå stå dessa kvinnor utanför organisation och omöjliggöra därmed alla strävanden till det bättre, som fackföreningarna försöka åstadkomma. Det uselt betalda arbetet, som vi sett på utställningen, är endast en följd utav att hemarbeterskorna ej äro organiserade, och så länge de icke äro det kommer eländet att fortvara trots alla humanitära strävanden. Vi hoppas att utställningen kommer att verka som en sporre till en grundlig, målmedveten agitation i hemmen bland våra hemarbeterskor.

— — — » *Kvinnan har så länge levat knäböjande i skuggan, att våra fördomsfulla ögon hava svårt att komma underfund med harmonien i de första osäkra rörelserna, som hon gör, då hon reser sig upp i dagsljuset.* — — —

Maurice Maeterlinck.

Den reglementerade prostitutionen.

II.

En klasslag — utan ringaste värde.

Vi ha redan i en föregående artikel bevisat att kvinnan icke ensam, och att hon icke ens bär största skulden till sitt sedliga förfall, och att hon av mannen och samhällsförhållandena drivits till prostitutionen — varföre skall hon då ensam lida för samhällets brister? Varföre prostitueras icke mannen, hennes medbrotsling och ofta den ensamt skyldige? Varföre gör man intet för att skydda kvinnan för den fara, som ständigt hotar henne? Varföre stiftar man icke lagar, som stadga strängt straff för dem, som medelst spritens hjälp förföra unga kvinnor och förstöra hela dess liv? — Det vore säkerligen en åtgärd, betydligt nödvändigare än prostitutionen och ett nytt verksamhetsfält för vår "sedlighetspolis", som skulle gagna sedligheten och den samhälleliga moralen, vilket jag till alla delar bestrider angående dess nuvarande verksamhet: att lura på offren och tvinga dessa till ständig förnedring — och detta ofta utan att någon som helst anledning föreligger!

För att belysa orättvisan i det rådande systemet vill jag anföra följande ur en kvinnas liv:

Första gången jag såg henne var på bänken i sockenstuga, då jag och socknens övriga konfirmationsbarn voro församlade där första gången. Hon var dotter till en f. d. sjökaptan, som just inflyttad till vår socken, där han inköpt ett av de bästa husen i "byn" och ämnade i lugn och ro framleva sina återstående dagar. Han ansågs ganska välbärgad.

Ellen — så är hennes namn — gjorde redan från första dagen ett förnämligt intryck på oss bondbarn. Hon røjde både en bättre uppfostran och en finare och känsligare själ än vi andra, men var enkel och flärdfri, blev därför från första dagen allas vår favorit. Storböndernas barn varnade henne för att söka sitt sällskap bland husmäns- och statarebarnen och gjorde vad de förmådde för att behålla henne i sin krets, men hon slöt sig icke till något parti — antagligen fann hon oss lika präktiga, eller töl-piga! — och där hon var ville alla vara. Hon införde fullständig jämlikhet emellan oss och intet slagsmål kom till stånd den vintern mellan bondsönerna och statarepojarna.

Fadren var även en gemytlig och hjärtegod människa och ofta fingo vi efter lästimmarnes slut i slutna trupp gå med Ellen hem, där vi trakterades med sötsaker och frukt, och en gång, det var då Ellen fyllde fjorton år, hade kaptenens hushållerska (hans hustru var död sedan många år.) kokat kaffe och bakat tårter, som serverades oss i stora salen, och Ellen spelade piano och sjöng för oss.

Äntligen kom konfirmationsdagen och alla sluppo lyckligt fram; söndagen därpå fingo vi "herrans heliga nattvard". Sedan spriddes vi åt alla håll, för att råkas endast tillfälligtvis och en och en, för att skryta, ljuga och beklaga oss för varandra. Några återsåg jag aldrig.

Jag hade fortfarande under några år min mor i byn och kom hem en och en annan gång, jag hölls för övrigt under en lång tid å jour med händelserna av en vän; som jag flitigt växlade brev och vykort med.

Ellen stannade hos fadren och jag råkade och talade vid henne några gånger sedan vi skildes på kyrkbacken. Sista gången var en midsommarafton för 8 år sedan. Hon hade blivit en högväxt och imponerande dam, men sättet, att hälsa och språka med alla, var detsamma. Vi

växlade de vanliga frågorna och svaren, varpå hon sade farväl och avlägsnade sig med sitt sällskap, några herrar, som jag aldrig sett där i trakten, men, som jag på förfrågan fick veta, voro: den ene en till socknen nyligen inflyttad lantbrukare, kallad "patron B.", som just övertagit det stora kyrkohemmandet, och de övriga voro hans släktingar.

Efter denna tid var jag icke i hemmet på flera år, men genom brev fick jag veta, att Ellen skulle vara gift med patronen.

Hennes fader dog kort efter vårt sista sammanträffande. Patron var vid denna tid ständigt i hennes sällskap, bistod henne på alla sätt och sökte skingra sorgen över faderns död. Han erbjöd henne plats hos sig, som husförestånderska, vilken hon antog och samtidigt förlovades hon med husbonden. Något bröllop kom dock aldrig till stånd.

Folket i socknen, vars moral- och sedlighetsbegrepp var oklanderligt, hade hört talas om *borgertlig äktenskap*, enligt vilken man giftes på "fem och tio år", allt efter som det behagades! Att rikt folk gingo förlovade i årtal var orimligt — det fanns ju inga ekonomiska hinder, inga bosättningsbekymmer, som för de fattiga, och att folk utan äktenskap kunde leva samman, var likaledes ofattbart för de goda byinvånarna.

Det var alldeles givet, att Ellen och patron gift sig på det där nymodiga sättet, resonerade man någon tid, och sedan sade man alltid "fru Ellen".

Men Ellen var olycklig, försäkrade man, hon hade blivit tystlåten och nedstämd, skämtade aldrig och skrattade aldrig. Antagligen var patron ingen snäll man. Hela byn ömkade henne och sände henne varma kärleksfulla blickar, men glodde argt på patron var och när han visade sig. Men verkliga förhållandet dem emellan visste ingen.

För ett par år sedan kom jag gående Södra förstadsgatan i Malmö. Ett yngre, ganska välklätt fruntimmer hälsade mig då vi passerade förbi varandra. Jag visste mig ej äga en enda bekant i hela den skånska huvudstaden och undrade över anledningen till hälsningen. Jag såg tillbaka, så gjorde även hon och jag uppfångade en skymt av hennes ansikte. Jag trodde mig igenkänna typen för en prostituerad; men dessa hälsa ju endast på män efter skymningsdags, och aldrig på kvinnor. Hon gick gatan framåt med tunga släpande steg. Jag grävde bland mina bekanta båd' här och där, slutligen dök Ellen upp i mina tankar. Var det hon? Omöjligt tänkte jag, men kunde dock icke värja mig för tanken, att det var hon.

Jag skyndade efter henne, och nådde henne ganska fort. Då jag var henne jämsides vände hon ansiktet halft åt mig. Det var hon.

— Ellen! utropade jag.

Hon stannade, men svarade icke, endast såg på mig med en förlägen och skygg blick.

— Är det icke Ellen S.? frågade jag.

— Jo, det är jag.

— Men min gud! Vad gör du här?

— Jag? var hennes enda svar och hon skakade sitt härjade huvud.

— Är du icke i V. mera? frågade jag ivrigt, ty jag anade att allt icke var väl ställt för henne. — Folket sade du gift dig med patron B.?

— Ja, de kallade mig fru och jag lät dem göra så — — — En fin patron, suckade hon.

Hon föreföll mig trött och jag tog hennes arm för att stödja henne då vi gingo vidare. Jag drog henne med mig in i den smala parken vid kanalen där vi slog oss ned på en bänk. Vi sutto länge tysta. Det föreföll mig som om hon ogärna ville tala om sitt sorgliga liv och jag ville icke tvinga henne därtill med vidare frågor.

Tystnaden föreföll mig pinsam. Jag grubblade över livets våldsamma framfart, huru goda och ädla människor hjärtlost och utan annan skuld, än tron på det goda, det rätta och barmhärtiga hos medmänniskor, störtas i livets avgrund.

Äntligen bröt hon tystnaden.

— Jag gör dig orätt, sade hon, att sitta med dig så här på en allmän plats. Jag är — — —

— Vad är du?

— Jag är — — — ja jag vill så ogärna köra bort dig, ty du är den första människa, som sedan lång tid talat till mig i hederligt syfte — — — men det är min skyldighet att säga dig det — — — jag är — — — en prostituerad!

Hon talade under största ansträngning, men formligen skrek ut de sista orden. Om det var för att skrämja bort mig, eller för att hålla mig kvar, har jag sedan dess mycket funderat på. Jag stannade emellertid kvar, men kunde icke få fram ett ord att säga henne. Jag stirrade rakt på henne. Hon hade vänt ansiktet ifrån mig och började gråta — icke ett sådant konvulsistiskt gråtande, som utmärker sentimentala och bortskämda kvinnor, utan ett sakta kvidande, som röjde en hopplös och söndertrasad själ. Jag ville lugna henne — men huru? Jag ville tagit henne i min famn och kyssa tårarne från den härjda kinden. Men vartill skulle det gagna henne? Huru rädda den drunnade, då man måste använda sina yttersta krafter för att hålla sig själv vid ytan?

— Jag vill, sade hon och torkade beslutsamt bort tårarne, berätta dig hela historien, icke för det du skall beklaga mig, men jag vill att du låter den bli känd — möjligen kunna andra ha gagn därav.

Vi voro verkligen förlovade. Det gick mycket fort, ty han var angelägen att, som han uttryckte sig, "få kalla dig: min". Men hans åtrå till mig svalnade ganska fort. Som du vet gällde min far för förmögen, vilket icke var fallet. — han hade en livränta och en liten pension, som voro tillräckliga för oss, men båda dessa inkomstkällor utsnades med hans död. Efter sig lämnade han endast vad som var placerat i huset och boat, knappast tretusen kronor. Då detta blev känt talades aldrig mer om giftermål från B:s sida. Jag gjorde påstötning därom några gånger, men fick endast ett vresigt: de hastar inte, till svar. Han skylde på stora utgifter för ett bröllop och ville därför uppskjuta det. "Du är ju ändå som fru och folket kallar dig så. Det kommer att verka mera skandal, då vi gifta oss", brukade han säga.

Och han hade rätt, vi voro verkligen som man och hustru i ett avseende. Mitt moraliska motstånd var för länge sedan nedbrutet och jag var hans slav i allt. Åren fortgingo. Jag skötte hans hus och erhöi endast maten för mitt arbete. Alla övriga utgifter fick jag bestrida av egna medel, men det gjorde ju ingenting, vi voro förlovade och skulle naturligtvis gifta oss — vad gjorde det då om mina pengar förbrukades eller hans. Slutligen ägde jag intet och måste be honom om pengar för min garderob.

Jag fick dem. Men en av de närmaste dagarna sade han till att vi skulle resa till staden. Vi togo in på ett hotell som "herr och fru B." Nästföljande förmiddag gick han tidigt ut i "affärsangelägenheter", sade han, och bad mig stanna. Han återkom icke och på kvällen anmodade mig källarmästaren att lämna hotellet, ty jag var "ett lösaktigt fruntimmer", det hade han sagt honom, då han gick ut i "affärsangelägenheter". Det svindlade för mina ögon. — Det är nedrig lögn! utropade jag.

— Ställ nu icke till något väsen, min flicka lilla! svarade han, ty då måste jag kalla hit polisen.

Nu var situationen klar, jag kastade en blick på mina tomma händer och nu först saknade jag förlovningsringen, med vilken jag ville gendriva den oförsämda källarmästarens påstående. Han hade således stulit ringen under natten. Samtidigt uppdagade jag att mitt ur var försvunnet, där jag lagt det på fönsterbordet. Han ville således även beröva mig varje medel för återresan, ty jag hade inga pengar.

Det var ganska sent på aftonen, då jag kördes bort från hotellet, men icke förty ämnade jag anträda resan hemåt till fots. Det var icke så utan att jag kände mig glad till sinnes över det skeddä: Jag var nu äntligen fri — något som jag så ofta önskat, men aldrig förut ägt kraft att göra. Och där hemma voro alla mina vänner, och skulle säkert hjälpt mig över de första svårigheterna. Men då jag kom till stadens utkanter fasade jag för mörkret och vägen genom de stora skogarna i den bistra höstnatten och bestämde mig för att invänta morgondagen. Jag fruktade även ett planlagt överfall på min person, förberett av min s. k. man.

Men var skulle man väl bli av, en ensam kvinna i en stad, där hon icke ägde en bekant människa och utan ett öre på fickan? Jag vandrade nedåt gatan till de bättre upplysta delarna av staden. En massa karlar sprungo efter mig vart jag gick. Nu ångrade jag att jag ej gett mig av mot hemmet, eller för det jag icke varit

modig nog att be om natthärbärge i arbetarekvarteren — nu kunde jag varken det ena eller andra, och hopen, som sprang efter mig, blev större och större.

En poliskonstapel uppenbarade sig och jag styrde mina steg mot honom i hopp om att denne skulle befria mig från de efterhängsna karlarna.

— Var ska fröken gå?

— Hem, svarade jag.

— Var bor ni?

Jag sade honom det, men också skälet varför jag var i staden och ute så här dags.

— Det är nog bäst ni följer med mig! sade han barskt och fattade tag i min arm.

På kontoret förhöordes jag i korthet om mitt föregående, var jag varit "sista natten" och så vidare. Följden blev att jag fick stanna på kontoret under natten.

Följande dag blev jag inställd för polisdomstolen. Man hade skaffat upplysningar från hotellet och från min fästman, som var ordförande i kommunalnämnden där hemma och enligt de upplysningar denne lämnat, var det tillfälligt bevisat, sade man, att jag var ett lösaktigt fruntimmer, som länge livnärde mig med otukt; och då jag därtill var medellös ådömdes jag två månaders tvångsarbete. Sedan — — — jag kan icke berätta mer, du ser ju för övrigt själv, slutade hon sin berättelse och föll ånyo i gråt.

Hon dömdes till tvångsarbete och hänvisades sedan till prostitutionen, med alla dens vedervärdigheter och slutliga följder. Detta enligt lagen. Men om det givits en sann rättvisa — vad straff skulle då drabbat mannen, i detta fall den ende skyldige? — Döm! — Gräv fram alla medeltidens tortyrredskap, sträckbänken och bålet! Tag prästernas evigt brinnande svavelsjö! — Vad förslår det till en proportionerlig rättvisa?

Jag gör icke denna jämförelse på det du skall i denna se anledningen till skärpta lagar och stränga straffbestämmelser på det manliga könet. Hvad skulle det gagna kvinnans säkerhet? Liksom prostitutionen endast drabbar ett fåtal kvinnor, som enligt vår "sedlighets"-lagstiftning skulle ådömas straff för osedlighet, skulle liknande lagar för män drabba endast ett fåtal och de minst farliga för den kvinnliga säkerheten, och polisen, som tjänar drickspengar på att ge herrar anvisning på lämpliga kvinnor, skulle naturligtvis alltfjämt blunda för överklassmannens lagbrott. Och lika litet, som prostitutionens är ägnad att befrämja ett folks moral, skulle sådana lagar trygga den kvinnliga säkerheten. *Vägen dit går genom uppfostran till ansvar.*

Ellens öde är ett bevis för kvinnans osäkerhet under nu rådande lagar och moralbegrepp. Här var det en väluppfostrad, rikt utrustad flicka, med alla betingelser för att slå sig väl fram i världen, och ändå... Den reglementerade prostitutionen är en gapande avgrund för varje ung kvinna, vari hon när som helst kan nedstörta utan eget förvällande. Den är det *starka* gruvliga hämd på det *svaga* och *värulösa*. Prostitutionen är sämre än fängelset och mera fasansfull än själva döden.

Och — vartill gagnar den?

"Man måste skydda det uppväxande släktet från sedligt förfall och könsjukdomar", säga samhällets herrar. Men, gör man detta med prostitutionen?

Den offentliga, av samhället brännmärkta kvinnan avskys av alla "dygdiga" och "hederliga" element, vilket gör att

hon slutligen kommer att hata all dygd, gör allt för att såra det skenheliga samhällets "dygdiga" känslor och lever ett de råaste och fräckaste möjligheternas liv. Detta måste bli följen, då den ena människan med stöd av samhällets lagar nedtrampas av den andra.

Den prostituerade kvinnans ogenerade uppträdande på gatan är en beständig utmaning till ungdomens sämre känslor, och den hungrade fabriksarbeterskan och sömmerskan ser ofta i den prostituerades förhållandevis eleganta toilett en räddning från nöden och släpet i grottekvärnen.

Och vill samhället skydda sig mot könssjukdomar medelst prostitutionen — då duger det sannerligen icke att några olyckliga kvinnor prostitueras. Då måste för säkerhetens skull hela samhället prostitueras, och går man med på detta har prostitutionen ur denna synpunkt ett visst värde. I annat fall icke.

Den reglementerade prostitutionen är en klasslag, — riktad endast mot kvinnan — utan rättvis grund, utan uppgift, totalt värdelös — den skändligaste av alla lagar. Den måste bortskaffas, och prostitutionens bortskaffande är i första hand en kvinnornas angelägenhet. Det skall bli en ganska lätt sak, blott vi ägna denna fråga någon uppmärksamhet.

Men orsakerna — de verkliga orsakerna — till det sedliga förfallet skall leva kvar, åstadkomma lidande och nöd, förnedring och elände, sorg och hat, förtvivlan och död för tusenden, ända tills det borgerliga samhället — lika orimligt som prostitutionen! — faller sönder. Men mycket kunde dock bli annorlunda för arbetareklassens kvinnor, redan under nuvarande förhållanden, om dessa samlade sig i stora och starka organisationer, där dryftade sina och sin klass angelägenheter och beslutade om nödiga åtgärder. Säkerligen skulle de kunna fostra både sig själva och männen till människor, som handlade under *medvetet ansvar*.

Vore blott ingen för *god* och ingen för *simpel*!

Carolina Nällengren.

Kvinnan som mannens stridskamrat.

Tyda icke alla tecken på, att det 20:de århundradet skall skänka kvinnorna hel social och politisk rättvisa? De alltmer demokratiserade tänkesätten skapa ständigt nya argument, nya vapen, varmed de frihetslängtande gå till storms mot de drakoniska undantagsbestämmelserna för den feminina mänskligheten. Och den ena reminiscensen efter den andra från barbariets tid, då kvinnorna blott voro en handelsvara — jordas, vittnande sedan blott om mänsklighetens barndom, med sin okänslighet, bristande humanitet och låga kultur. Socialismen har allt från

sitt första framträdande höjt sin fana för likställigheten mellan könen. Dess främsta och största andrar ha klart insett och siat om, att det högre samhällssystem — den ekonomiska jämlikheten genom socialismen — som måste efterträda den kapitalistiska staten, skall åt *alla* giva samma möjligheter att bruka sina krafter i mänsklighetens och samfundens tjänst, och ej förvisa den ena hälften till ett litet område, som på ena sidan begränsas av en spis och å den andra av skåp och diskbänk. Den snabba utvecklingen i vår tid låter en ana, att "hemmens och slavernas slavinnor" — proletariats kvinnor — som f. n. inte veta om någon normalarbetsdag, genom koncentration av hemsysslor, vilken omöjliggör en onödig kraftförbrukning, skola få mera frihet att ägna sig åt det stora hemmet = samhället, och mera intellektuella ting. I den svenska socialdemokratins genombrott, under den första stormande entusiasmens tid, trodde nog mängden att kvinnorna icke behöfve agiteras upp för socialismen; den var så nära sitt förverkligande, att den som en mogen frukt skulle komma alla betryckta till del, utan att kvinnorna aktivt rycktes med i striden. Den lärorika erfarenheten, händelsernas egen logik, bevisar dock motsatsen. Den sköna drömmen om grundandet av samförståndets, samarbetets och rättens rike på ett par decennier, blev ej verklighet. Men det gällde också en jätteomgestaltning, en andlig och ekonomisk revolution — och detta kräver sin tid.

Alla krafter måste nu fram!

Kvinnorna behöva socialismen, liksom socialismen behöver dem, blev lösen. Den socialdemokratiska kvinnorörelsen och socialdemokratiens agitation för kvinnornas organisation, fick genast fart och gav goda resultat. Goda resultat, invänder någon, ännu kan väl inte talas om goda resultat! Vi svara obetingat: Jo. Ty när man betänker huru många makter som samverkat för att hålla kvinnan tillbaka på sin "rätta plats", att få henne att "tiga i församlingen", så måste man erkänna att de senare årens framsteg på kvinnofrigörelsens väg äro rätt betydande.

När vi som rubrik på dessa fragmentariska utkast skrivit "kvinnan som mannens stridskamrat", så avses här självklart *arbetets kvinnor*. De kvinnor som tillbringa sina dagar på svällande divaner med romaner i hand, trötta, sjukligt överkultiverade, tänkande högst på nästa bal, soaré eller välgörehetsbasar, där de skola få exponera sina behag, denna sorts kvinnor syssla vi givet ej med. Men — i förbigående — det är förvisso denna kvinnotyp som är orsak till en Strindbergs m. fl. intensiva kvinnoförakt, ett förakt, som arbetets trälände döttrar nog dela. Det gäller blott att skilja på kvinnor och kvinnor, skärande över en kam är brutalt, yligt och obefogat. Inom arbetarrörelsen bör ett ideal vara: kamratskap mellan kvinna och man! Detta såväl mellan makar, som mellan kamrater på arbetsplatserna. I den riktningen synes utvecklingen gå. Må den organiserade man, som har en honom hängiven kvinna, vilken står fram-

mande för den nya tidens tankar, ofördörligen upplysa sin kvinnliga vän och kamrat om frigörelsens medel och mål. Han gör därigenom blott sin plikt, gör sig själv och rörelsen en stor tjänst.

Den stora sanningen i orden: "äkenskap utan själarnas kärlek, är prostitution", låter sig ej förneka.

Den tid då de spörjande kvinnorna avspisades med orden: "det begriper du inte", måste höra till den som flytt! Kvinnorna äro nu en gång för alla mera känslösa och lagda för impulsivt handlande. Propagandan för kvinnorna, den som skall bringa dem till full förståelse och kamratlighet, får därför inte bli någon fnösketorr, statistikbemängd fackföreningspropaganda, utan en lättfattlig och känslorik, som väddar till fantasi lika mycket som till förnuft och till deras medkänsla för de lidande och förtryckta.

Socialismen måste, som Zola säger, framställas som frälsningens underbara lära och rättfärdighetens evangelium. Och för en skolad socialist, som är helt genomsyrad av socialismens höga allvar och nobla, befriande anda, blir den nya läran hans filosofi, hans verkliga livs-åskådning. Lägges agitationen för kvinnornas upplysning på den bogen, då framspirar som den bästa frukt den sanna kamratligheten och sympatin mellan män och kvinnor inom samma klass och likartade tryckta förhållanden. Solidariteten når sin högsta potens. Män och kvinnor skola då hållas samman i kampen av den andliga frändskapens osynliga, men dock så oändligt mycket mera värdefulla band, än de yttre teckens.

Väldiga vidder ligga ännu oplöjda för den kvinnliga upplysningssagitationen, som ej alls när det gäller socialdemokratiens och dem närstående radikala kvinnor är synonym med en oresonlig och för skäl ligkiltig kvinnoaksrörelse.

Tvärtom ligger just i kamratligheten och samarbetet mellan för sin rätt stridande män och kvinnor, en borgen för att kvinnorna ej under en missriktad iver och hänförelse, skola rusa åstad och bilda nya partiskolor som skola strida mot deras manliga kamraters.

Bort därför med ytliga, hycklande artigheter från mannens sida för kvinnan! Den artighet som kostar så litet, men aldrig vill veta av rättigheter, den kunna kvinnorna gott avvara. Det är en ömsesidig aktning som skall utrota ett meningslöst smicker.

Låtom oss systematiskt medverka till att kvinnorna inom arbetets leder bliva mannens hängivna stridskamrater i kampen för socialismen — de mänskliga rättigheterna! *Hj. G-u.*

Från agitationsfältet.

I Örebro har Arbetarkommunen och Kvinnoklubben gemensamt anordnat en agitationsvecka för kvinnorna med fru *Elma Danielsson* från Malmö som föredragshållare.

Första mötet som ägde rum den 6 okt. hade som ämne: Kan en kristen vara socialdemokrat? Fru D. påvisade härvidlag huru en sann kristen mycket väl kan vara socialdemokrat, samt hänvisade till partiprogrammet, enligt hvilket religionen är och bör förbli en privatsak, fritänkare såväl som kristna böra i övrigt vara toleranta mot varandra. Talarinnan skildrade vidare industrialismens genombrott och alla de rubbningar i samhällslivet denna medfört, särskilt för kvinnorna, samt påvisade fackföreningsrörelsens stora betydelse som motvikt mot följderna av industrialismens ödesdigra utplundring av arbetarne, utvecklade vidare grundprinciperna i socialismen och påvisade att denna ej voro någon samhällsfara utan tvärtom ville omdana samhället till ett bättre där alla kunna leva under full rättvisa.

Andra mötet var måndagen 7 okt. då lokalen var fullsatt av kvinnor. Fru Daniels-son hade som ämne: Kvinnorna på arbetsmarknaden. Talarinnan skildrade de odrägliga förhållandena varunder de kvinnliga arbetarna nödgades existera, samt påvisade att enda utvägen till förbättring i levnadsvillkoren för kvinnorna är att söka i sammanslutningen; erinrade vidare om den framgång som kvinnornas fackorganisation på senare tider rönt samt berörde den stora uppgift Kvinnornas fackförbund har sig ålagt ifråga om just de som i hög grad vore i behov av organisation, nämligen sömmerskorna. "Veta vi", slutade talarinnan, "vårt eget bästa och ville vi ernå en större behållning av vårt sträv-samma arbete måste vi sammansluta oss. Det är bättre att vara en rättigheternas soldat än en blygsamhetens ängel." Diskussion följde och resultatet blev bildandet av en sömmerskornas fackförening.

Tredje mötet var onsdagen den 9 okt. Fru Danielsson hade då valt som ämne: "Orsakerna till den kvinnliga arbetarrörelsens svaghet", vilken tal. fann huvudsakligen ligga i det obetydliga intresse som männen och deras rörelse, visade för kvinnornas strävanden.

Fjärde och sista mötet den 10 okt. hade som ämne: "Modärna kvinnliga spörsmål." Detta föredrag var säkert det intressantaste av dem alla. Talarinnan kom här in på områden av ganska ömtålig art, områden som emellertid måste belysas och diskuteras, bl. a. därför att rörande dessa sekelgamla fördomar ännu är rådande bland tanklösa människor ja även bland sådana som kalla sig bildade. Det var särskild de ogifta mödrarnas och deras barns ställning fru D. berörde. Vi citera ur ett referat i Ö.-Kuriren följande:

"När någon kvinna råkat "i olycka" och mannen i kraft av de bristfälliga lagarna drar sig från spelet som "hederlig" karl ser den nuvarande samhällsmoralen i modern ingenting annat än en "fallen" kvinna, värd andra människors förakt, och barnet, följderna av denna förbindelse, stämplas som "oäkta" och någonting som icke borde finnas till. Utan att ägna den ringaste tanke åt det lidande som en sådan kvinna kanske haft att genomgå innan hon blev mor,

är samhället, icke minst kvinnorna, redo att fälla den hårdaste dom över den olyckliga. Mannen däremot omnämnes på ett helt annat sätt och betraktas visst icke som "fallen". Ja vi socialdemokrater döma icke på långt när de män som övergiva eller svära sig fria från faderskapet, så hårt som en person (strejk-brytare) vilken sviker sina kamrater.

Det måste ansågs tal. bli en ändring i dessa missförhållanden. Lagarna böra ändras därhän att mannen och kvinnan gemensamt bära ansvaret och följderna av en förbindelse. Huru många kvinnor är det icke som i sin nöd och förtvivlan inte se någon annan utväg än att taga sig själv eller barnet av daga, eller också för att nöjaktigt kunna försörja sig och barnet, bringas till ett omoraliskt leverne. På samma gång vi söka reformera lagarna till ett bättre, måste vi också i stället för att döma och avsky dessa olyckliga söka bringa dem vår hjälp och såmedelst rädda dem åt samhället. Tal. tog Malmö som exempel på vad som i detta avseende kan åstadkommas. Där hade bildats en mödraförening med särskild uppgift att bringa dessa ogifta mödrar en nöjaktig hjälp.

Särskilt må vi var och en komma ihåg att den icke obetydligaste hjälpen är att icke döma och förakta dessa kvinnor. Detta spörsmål är icke någon speciell kvinnosak, utan en allmänmänsklig fråga, vilken tal. särskilt ville anbefalla till behandling i partipressen.

Fru Danielsson berörde till slut kvinnornas rösträttsfråga, och nödvändigheten av att vi genom denna få medbestämmanderätt på samhällsfrågornas lösning, samt manade kvinnorna till arbete i enighet för egna intressen.

Det vill synas som om fru Daniels-sons agitation i Örebro har medfört en välbehövlig uppräckning bland kvinnorna därstädes. Att å fyra möten i en vecka få lokalen fullsatt av kvinnor tyder på att såväl det fackliga som politiska intresset för allvar har vaknat. Vi hoppas det må lyckas kvinnoklubben att hålla intresset uppe, och instämmer med Ö.-Kurirens mening till de manliga partivännerna där på platsen, att räcka kvinnorna en hjälpande hand genom att agitera bland sina kvinnliga bekanta och få in dem i organisationen ty först då kan ett lyckligt resultat förväntas.

Fru Ruth Gustafsson anträder för Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arbetsutskotts räkning en längre agitationsresa med början den 18 november.

Agitationen kommer på en del platser att gälla enbart *kvinnans politiska rösträtt* och på de övriga *politisk organisation bland kvinnorna*. Det är nödvändigt att kvinnorna överallt, där detta ännu ej skett, bilda socialdemokratiska kvinnoklubbar ty det är med hjälp av dessa, samt i samband med kvinnornas fackliga organisation som en enhetlig kvinnorörelse skall växa fram. Resan kommer att omfatta följande platser:

Nov. 18 Linköping, 19 Motala, 20 Vänersborg, 21 Göteborg, 22 Uddevalla,

23 Halmstad, 24 Oskarström, 25 Klippan, 26 Helsingborg, 27 Landskrona, 28 Malmö, 29 Lund, 30 Kristianstad. Dec. 1 Karlskrona, 2 Växjö, 3 Nybro, 4 Kalmar, 5 Oskarshamn, 6 Huskvarna, 7 Jönköping.

Vidare kommer fröken *Hilma Hofstedt* från Göteborg att företaga agitation på följande platser nämligen Gislaved, Lessebo, Kosta, Säfsjö, Nässjö, Norrahammar, Eksjö och kanske på några flera platser. Denna agitation bliver i slutet av november, men äro dagarna ännu ej fastställda.

*Fru Sigrid Vestdal-Hansson*s agitationsresa i Skåne f. o. m. 9 sept. t. o. m. 9 okt. har varit mycket vällyckad. 27 möten ha hållits, och varit besökta av omkring 3,500 personer. 8 nya klubbar ha bildats, nämligen i Svedala, Höganäs, Sjöbo, Marieholm, Furulund, Tollarp, Skärvalid och Hasslarp. Föredragen ha behandlat fackföreningsrörelsen och kvinnornas deltagande i arbetarrörelsen, och dessutom den kvinnliga rösträttsfrågan.

Mötena ha som synes varit ganska gott besökta och tillfört rörelsen en del nya medlemmar.

Från Dalarnes kvinnor.

(Resebrev till Morgonbris.)

Den första agitation Soc.-Dem. Konferensens Arbetsutskott hunnit ordna, blev förlagd till södra Dalarne med under-tecknad som agitator.

Början gjordes i Ludvika den 15 sept., där mötet likväl måste inställas emedan endast några få infunnit sig. När början blev så snöplig kunde det ju tydas som ett dåligt tecken för fortsättningen, men så illa gick det inte sedan. På de 10 platser som resplanen omfattade, bildades 6 klubbar: i Säter, Hedemora, Avesta, Forsbacka, Kvarnsveden och Ludvika. På den sistnämnda platsen ordnades nämligen ett nytt möte den 20 sept. och bildades då en klubb. Mötet i Ulfshyttan var bra besökt och arbetarhustrurna hade livligt intresse för att bilda en klubb, men arbetarrörelsen är där helt ung och svag, varför det ansågs vara bättre att vänta en tid. Likaså Vikmanshyttan, där mötet var präktigt, och besökt av många kvinnor, bl. a. även av disponen-tens fru och dotter, kända där för sitt nit och intresse för kvinnornas rösträtt. I Horndal hölls mötet på en basar i Folkets hus, men emedan vi voro hus-villa, kunde ej någon klubb bildas, utan blev det ålagt ungdomsklubben, med hjälp från Borlänge, att snart bilda en klubb. Det sista mötet var i Borlänge, där klubb förut finnes, och var lokalen alldeles fullsatt av kvinnor och enligt uppgift fingo flera vända om. Borlänge-klubben har utträttat mycket för denna agitation, såsom att bekosta affischer, en del lokalhyror, skjutsar m. m. Ävenså ha soc.-dem. ungdomsklubbar varit

hjälpssamma att ordna mötena och på några platser bekostat lokal och annonser.

Överallt på platserna synes det vara uppvaknandets tid för arbetets kvinnor, och det intresse och energi varmed de sedan omfatta sitt arbete bådär gott för vår arbetarrörelse. Det är så oändligt viktigt att vi få arbetarkvinnorna med i striden, isynnerhet att aktivt arbeta just nu för rösträttsfrågan, så det inte endast bli de borgerliga kvinnorna som erövra densamma. Därtill äro våra kvinnoklubbar lämpliga vid sidan av sitt viktigaste arbete att föra ut våra idéer bland kvinnorna och göra dem till socialdemokrater, och taga upp kampen för kvinnornas rösträtt och valbarhet på allvar. Låt därför, kamrater, icke våra nya kvinnoklubbar dö. Om det är något som ni vilja ha råd och hjälp till, så fråga manliga kamrater på platsen eller skriv till utskottet. Referera någon gång genom brev till oss om edert arbete och låt Morgonbris få del av det även. Detta är den i förra numret utlovade "rapporten" om agitationen i södra Dalarna och slutas den med hälsning till "mina" klubbar och kamrater från eder

R. G.

Från Kvinnornas fackförbund.

Stockholms Damskrädderiavdelning har i dagarna genomfört ett arbets- och löneavtal hos A.-B. Béve & C:o, gällande från 1 sept. 1907 till 1 mars 1909. Arbetstiden har blivit satt till 56 1/2 tim. pr vecka från 15 sept. till 15 nov. och från 15 april till 15 juni till 53 1/2 timmar pr vecka, övriga tider på året. Helgdagsafton slutar arbete kl. 4 e. m., julafton och 1 maj kl. 1 e. m.

Veckolönerna för kvinnliga arbetare äro bestämda till 16, 17, 18, 19, 20 kr. pr vecka och för de manliga arbetarne till 25, 28, 30 kr. pr vecka.

Bestämmelser angående övertidsbetalning för såväl ackordssömmerskor som veckolöns kvinnliga och manliga arbetare hava blivit genomförda.

Angående tiderna för avlöningens utbetalning så har det blivit bestämt att avlöningen skall utbetalas varje fredag kl. 4 e. m. eller lördag samma tid, och skall arbetet inlämnas färdigt avlöningsdagen kl. 11 f. m.

Under sommaren erhålla de som varit anställda hos firman 3 år en veckas semester med halv veckolöns betalning och de som varit anställda i 5 år hel veckolöns betalning. Ackordssömmerskor som varit anställda hos firman i 3 år erhålla 5 kr. och de som varit anställda i 5 år 10 kr. i semesterpenningar.

Prislistor skola sättas nya för varje säsong, för sommarsäsongen skola de vara bestämda till den 22 jan. och för vintersäsongen till den 22 juli och skola de undertecknas och godkännas på basis av grundavtalet men äro de vid genom-

förandet fristående och oberoende av detta.

Vid inträffad arbetstid får ej avskedanden ske utan förkortas arbetstiden.

Avdrag å avlöningen får då ej göras med mer än högst 5 tim. pr vecka och två månader årligen och räknas avdraget å aflöningen med högst 20 öre pr tim. för kvinnlig och 30 öre för manlig arbetare.

Arbetsgivaren äger rätt att genom resp. föreständerska leda och fördela arbetet och skall detta ske så rättvist som möjligt.

Arbetslokalerna skola tillses att de äro i bästa möjliga hygieniska skick och skall sopning ske efter arbetstidens slut eller minst en timme före dess början och fullständig rengöring skall ske vid behov, dock minst en gång varannan månad.

För stycksömmerskorna blev satt garantilön som huvudsakligast skall gälla vid möjligen inträffad arbetsbrist till 8, 11 och 14 kr. pr vecka.

Detta i huvudsak det som genom aftalet blivit bestämt, och veta vi att många fördelar vunnits för arbetarne genom detta avtal, vilket dock med all säkerhet blivit ännu bättre om arbetarne på andra platser i den branschen stått med i organisationen, så att även de andra arbetsgivarne blivit förpliktigade till samma skyldigheter. Konkurrensmöjligheterna blevo därigenom mera rättvisa,

I våras bildade en del av de kvinnliga arbetarne vid A.-B. Keros Glödlampfabrik en avdelning av Kvinnornas fackförbund.

Avdelningen inlämnade för en tid sedan förslag om att få ändringar gjorda angående pliktssystemet, arbetets upphörande på lördagarna, förhöjd timpenning och ändrade bestämmelser om uppsägning av arbetet på platsen. Vidare inlämnades förslag om förhöjning å ackorderna för bränning av glödlampsstrumpor.

Pliktssystemet vart ändrat från 25 öres plikt, gällande för 3 min. för sen ankomst till arbetet såväl på morgonen som middagen till 10 öre för 15 min. för sen ankomst vid inställelse till arbetet.

Timpenningen blev förhöjd med 5 öre pr timme.

Arbetet upphör om lördagarna en timme tidigare än förut.

Åtta dagars ömsesidig uppsägning mellan arbetarne och arbetsgivarne bestämdes.

Mötförslag till prislistan har erhållits, med omkring 10 % förhöjning av ackorder. Avtalet har nu underskrivits av båda parterna.

Härvid skulle kunna sägas mycket om dem, som bekvämt endast togo emot vad organisationen på platsen tar initiativ till och arbeta för. En stor del anser det nämligen bra att stå utanför sina kamraters organisation och plocka frukterna, vilka arbetsgivarne i detta fall tycks vara mycket benägna att lägga så att det faller dem mycket tillgodo.

S.

De engelska kvinnornas strid för rösträtten.

Om detta ämne höll fröken *Symonds Ohlin* den 21 okt. föredrag i Stockholms Allmänna Kvinnoklubb.

Talarinnan började med att konstatera att de engelska kvinnornas rösträttsstrid egentligen rör sig om att eröfra tillbaka politiska rättigheter som de förut varit i besittning av. Ända till 1832 hade både män och kvinnor rösträtt, ehuru mycket begränsad, men då männen samma år efter en förtvivlad och våldsam kamp — inför vilken kvinnornas mest aggressiva demonstrationer förblekna till ett intet — erövrade en utsträcktare rösträtt, utestängdes kvinnan från delaktighet i landets ledning genom den nya rösträttslagen. Åren 1867 och 1884 utsträcktes rösträtten änyo till ett större antal män, men trots *John Stuart Mills* motion om kvinnans rösträtt, samt kraftiga demonstrationer och agitationer i samma riktning erhöles likväl icke kvinnorna rösträtt. Och ännu gäller det för den engelska kvinnan att återerövra vad hon en gång ägt.

Inom den gamla rösträttsföreningen har emellertid efter 60 års resultatlöst arbete en del av rösträttskvinnorna tröttnat på att längre "tåligt vänta", såsom statsministern Campbell Bannerman bjöd den deputation av 400 kvinnor som förliden maj uppvaktade honom för att framlägga kvinnans krav på delaktighet i landets styrelse.

En ny organisation har för 3 år sedan bildats under namn av *Kvinnornas sociala och politiska förbund*. Stiftarinnan mrs Pankhurst och hennes dotter miss Ch. Pankhurst, inse båda till fullo att någon genomgripande och stor reform, vare sig på det politiska eller sociala området ej kan erhållas utan en energisk och verkligt aggressiv strid. Det nya förbundet räknade vid årsskiftet 1906 12,000 medl.

Då den liberala regeringen, som kom till makten 1905, ej tog upp kvinnans rösträtt utan endast kom med undanflykter och uppskov var stridshandsken kastad. Tiden var inne att slå ett stort slag för en rättvis sak. Kvinnorna landet runt måste väckas och så började de drastiska metoderna användas som vi alla delvis känna genom tidningarna, demonstrationer, nekande att betala skatt m. m.

Talarinnan berättade vidare huru kvinnorna genom att demonstrera utanför parlamentet och även i själva plenisalen, med berätt mod överträtt lagarna, vilka endast tillåta demonstrationer på ett visst avstånd från parlamentsbyggnaden. Många kvinnor häktades och kastades i fängelse då de nekade sona brottet med böter. Under loppet av 5 månader häktades sålunda 160 kvinnor och ingen av dessa fingo under en månads fängelse. Som försvar för detta kvinnornas tillvägagångssätt har framhållits, att då kvinnan saknar konstitutionella medel för att göra sina

fordringar gällande har hon ingen annan väg att gå än att använda okonstitutionella metoder.

Det kan synas oss svenskar väl djärvt detta, att kvinnor, såsom de engelska, använda sig av våldsamma medel i sin strid, och här i landet skulle, förklarade fröken Ohlin, ett sådan framgångssätt vara högst klandervärd, bl. a. därför att vi ej på långt när mötts av det envisa motstånd som generation efter generation har hållit dessa kvinnor tillbaka. Dessutom bör man härvidlag räkna med olika nationalitetsgrupper. De engelska kvinnorna ha i alla tider varit vana vid den politiska agitationens spel, de deltaga ivrigt vid alla val tillfällen, uppträda på valmöten, interpellera kandidaterna, arrangerar friluftsmöten och gatemonstrationer o. s. v. och denna deras, om man så får säga praktisk-politiska uppföstran, gör att till exempel, en olaglig demonstration med poliskravaller, och häktningar aldrig ur en ren kvinnlig synpunkt får samma uppskakande betydelse för dem, som för oss. Tal. framhöll dock att tidningarna vis à vis kvinnornas uppträdande vid olika tillfällen, betydligt färgat sina skildringar till deras nackdel samt i regel samvetsgrant glömt att cmtala alla cyniska fräckheter man tillåtit sig mot dessa.

Slutligen lämnade fröken Ohlin en intressant karakteristik över de kvinnliga lederna inom den engelska rösträttsrörelsen, där ibland textilarbeterskan miss Annie Kenney. Denna senare hade hon personligt besökt i fängelset, där hon fått sitta 3 gånger för sitt deltagande i agitationen. Miss Kenney är en ung, späd flicka, med en sällsynt begåvning och i besittning av en brinnande entusiasm. När hon uppträder på de stora friluftsmöten kan hon i timmar hålla flera tusen åhörare i spänning på grund av sin glänsande talförmåga.

Kvinnor sådana som miss Kenney m. fl., vilka för sin sak uthärda brutaliteter och hänsynslösheter, som motståndarna överhoppa dem med, ha alla förutsättningar att bevisa sin oövervinnerlighet.

Föredraget senterades livligt av de talrika åhörare.

Kristianiakongressen och kvinnofrågan. Det ser ut, som om våra egna partivänners värdesättning av kvinnornas arbete inom vår rörelse skulle vara mycket låg, då de vid denna kongress under valet av det utskott som bl. andra frågor skulle behandla "kvinnofrågan" ej kunde giva plats åt en av sina två kvinnliga kamrater, annat än som suppleant. Där emot valde både Norges och Danmarks partivänner in kvinnor i detta och flera andra utskott.

Kvinnornas rösträttsfråga måste lösas vid 1908 års riksdag.

Då det nu vilande förslaget till rösträttsfrågans lösning i våras godkändes av riksdagen, mottogs denna underrättelse med ett mycket stort missnöje, ty resultatet var en missräkning för landets alla arbetare. Folket, som i årtal väntat på en ärlig lösning av rösträttsfrågan, en lösning, som även tillförsäkrade arbetarne en rättvis andel i den politiska makten, fick i stället ett kompromissförslag, enligt vilken medborgarrätten fortfarande begränsas av en mängd garantier och där man gjort valsättet till huvudsak, men tagit mindre hänsyn till rösträttsvillkoren. Att arbetarne protestera mot detta sätt att lösa rösträttsfrågan följer helt naturligt av sig självt.

Dock, huru man än betraktar saken, må det ändå medgivas att det vilande förslaget, trots alla brister, innehåller ett *anbud* till lösning av rösträttsfrågan för männens vidkommande. Annorlunda ställer sig saken för kvinnorna. Dessa har helt enkelt utestängts och avspisats med ett löfte om en framtida utredning, och därmed menar sig riksdagen ha fullgjort vad av den kan fordras av landets kvinnliga innevånare i denna samhällets viktigaste fråga.

Vi tillåta oss att i sammanhang härmed citera ett uttalande av Soc.-Dem. Arbetarepartiets riksdagsman hr Herman Lindqvist i andra kammaren, då rösträttsförslaget där behandlades. Hr L. yttrade:

»Utskottet djärves här påstå att riksdagen gjort allt vad på den ankommer med avseende på kravet av politisk rösträtt för kvinnor här i landet, då den har skrivit till kungl. maj:t och begärt en utredning och eventuellt framläggande av förslag i ämnet, jag undrar, mina herrar, vad Sveriges rösträttskrävande kvinnor skola komma att säga om ett sådant påstående. Jag undrar om de skola vara villiga att understryka detta utskottets förmenande att riksdagen gjort allt vad på den ankommit då den begärt denna utredning, men, då den nu löser frågan, *icke samtidigt löser kvinnorösträttsfrågan*. Jag känner mig övertygad om att, särskilt med hänsyn till vad som skett i Finland under det sist förflutna året*, kvinnorna här i landet icke skola giva sig någon rast eller ro förrän riksdagen har beviljat deras framställning och i fråga om politisk rösträtt gjort dem likställda med männen.»

Nej, förvisso, kvinnorna äro ej nöjda med att vara medborgarinnor utan medborgarrätt.

Envar, som något reflekterat över kvinnornas samhällsställning och då synnerligast arbetarskornas, måste medgiva att rösträttsens erövrande är ett nödvändigt villkor för deras hela sociala och ekonomiska tillvaro och att ett fortsatt uppskjutande av frågans lösning ej endast hindrar kvinnorna i deras strävanden på olika områden såsom fria innevånare i ett fritt land, utan även berövar dem det skydd de genom lagstiftningen behöva tillförsäkra sitt kön, och sålunda liksom degradera dem till ej fullgoda medborgare i landet, ej jämbördiga med männen. Detta protestera vi emot. Vi åläggas stora skyldigheter, ofta av lika betungande art som de männen få vidkännas, vi få till sista öret erlagga våra skatter till stat och kommun, därför vilja också vi hava medborgarrätt. Må därför arbetarklassens kvinnor samla sig om kravet på rösträtt. *Rättvisa och rimlighet fordra att rösträttsfrågan lösas för kvinnorna på samma gång som för männen.*

Motioner i saken måste därför åter väckas i riksdagen, intill dess frågan lösas, och lyckligtvis börja även åsikterna inom riksdagen att utveckla sig till förmån för oss, därom vittnar den senaste, i våras verkställda omröstningen i andra kammaren, då 91 röster avgavs för rösträtt för kvinnor på samma villkor som för män. Vi hemställa härmed till Soc.-Dem. riksdagsgruppen att vid riksdagen 1908 inlämna särskild motion om rösträtt för *alla svenska kvinnor på samma villkor som för män.*

Stockholm i okt. 1907.

Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arbetsutskott:

Anna Sterky. Gertrud Månsson. Elin Lindley. Ruth Gustafsson. Alma Tengdahl.
Stockholm.

Anna Ekberg.
Malmö.

Anna Wasell.
Alby.

Elin Neuman.
Jönköping.

Signe Lundblad.
Borlänge.

För Kvinnornas Fackförbund:
Signe Svensson.

För Typografiska Kvinnoklubbens styrelse:
Augusta Helin.

För Stockholms Allmänna Kvinnoklubb:
Lotten Jäderlund.

För Sv. Hattarb.-förb. kvinnliga medlemmar:
Teckla Stjärnberg.

För Sv. Bryggeriarb.-förb. kvinnliga medl.:
Anna Johansson.

För Tobaksarb.-förb. kvinnliga medlemmar:
Hanna Nordström.

För Sv. Korkarbetareförb. kvinnliga medl.:
Anna Törnblom.

För de Förenade förb. kvinnliga medlemmar:
Kerstin Hansson.

För Sv. Bageri- och Konditoriarbetareförb. kvinnliga afd. och medlemmar:
Amalia Jansson.

Medl. i Sv. Bokbindareförbundets styrelse:
Adèle Bengtsberg.

För Sv. Textilarbetsförbundets kvinnliga medlemmar i Norrköping:
Anna Särström.

Ombud vid Kvinnokonferensen för afd. nr 12 af Sv. Skoarbetareförbundet:
Augusta Malmberg.

*Sedärmera ha som bekant även de norska kvinnorna erhållit politisk rösträtt.

Stuttgartkongressens resolution i kvinnornas rösträttsfråga.

"Kongressen hälsar med största tillfredsställelse den första internationella kvinnokonferensen och förklarar sig solidarisk med dess ståndpunkt till kvinnorösträtten.

Kongressen tillbakavisar den begränsade kvinnorösträtten som en förfälskning och ett förhånande av det kvinnliga släktets lika berättigande. De socialistiska partierna kämpa för det enda livskraftiga konkreta uttryck för denna princip: den allmänna kvinnorösträtten, som tillerkännes alla myndiga och icke är knuten varken vid egendom, skatt eller bildningsgrad, vilka hinder utesluta det arbetande folket från att åtnjuta sin rätt. De socialistiska kvinnorna hava icke att i förbund med den borgerliga kvinnosaksrörelsen kämpa för det kvinnliga släktets fulla medborgarrätt, utan i gemenskap med de socialistiska partierna, vilka kämpa för kvinnorösträtten som en av de viktigaste och överhuvud taget för samhällets fulla demokratisering, mest betydelsefulla och praktiska fordringarna.

De socialistiska partierna i alla länder äro förpliktigade att energiskt kämpa för införande av den allmänna kvinnorösträtten. Därför är isynnerhet även kampen för valrättens demokratisering till de lagstiftande och förvaltande församlingarna att föra som en kamp för kvinnorösträtten, som socialismen fordrar och i agitationen och i parlamenten städse med eftertryck måste framföra. I länder varest demokratiseringen av männens valrätt är långt framskriden eller fullständigt uppnådd, hava de socialistiska partierna att upptaga kampen för införande av den allmänna kvinnorösträtten och i förbindelse därmed naturligtvis framföra alla de fordringar, som i intresse för den fulla medborgarrätten för det manliga proletariatet ännu återstå att framföra.

Den internationella socialistiska kongressen kan inte föreskriva något land en bestämd tidpunkt, då en valrättsrörelse skall inledas. Kongressen förklarar dock att, om en dylik rörelse skall börjas i ett land, den obetingat och uteslutande måste föras på den allmänna socialistiska kampens grundval för den allmänna valrätten åt alla myndiga utan åtskillnad till kön."

"Oäkta."

Rättvisa åt dem och mödrarna

fordrade en bekant kämpa för saken i ett nyligen hållet föredrag, i vilket belystes det sätt på vilket de behandlas.

Under första levnadsåret dö 135 oäkta barn på 1,000, under det att motsvarande siffra för de äkta barnen är 77. Över 2,000 oäkta barn i första levnadsåret dö varje år. En sådan statistik visar att

trots 1902 års barnavårdslag är kontrollen över de oäkta barnens vård i hög grad bristfällig. Över de oäkta barnens liv längre fram kunna våra fattigvårdsinrättningar, våra räddningshem och fångelser sprida rätt mycket ljus. På de anklagades bänk ha ej endast de oäkta barnens föräldrar utan även *staten* sin plats.

Det är ej fråga om att hjälpa eller icke hjälpa de ogifta mödrarna, utan det är fråga om på vilket sätt man bör hjälpa dem. I vanliga fall hjälper man modern på så sätt att man utackorderar hennes barn, d. v. s. man hjälper henne ifrån sitt moderskap. Eller också tar man in henne på fattighuset. Det borde vara bestämt att en mor vore skyldig ge sitt eget barn mjölk, och för att göra detta borde hon ha ett tillräckligt understöd av kommunen. Man är stundom rädd för att uppmuntra osedligheten genom att ge de ogifta mödrarna för stora understöd, och så händer det att modern får i understöd t. ex 3 kr. i månaden. Hycklare. På så sätt understöder kommunen osedligheten, ty modern måste för att kunna leva skaffa sig andra inkomstkällor. Eller man sätter in modern på ett fattighus tillsammans med uttjänade prostituerade, drinkerskor och idioter. På denna väg begår samhället ett moraliskt mord. När man tar barnet från den ogifta modern sliter man ifrån henne räddningsplanen. Barnet äger rätt till sin egen mor, kosta vad det kosta vill, och all barnavård måste börja med modersvård. Sällan är en kvinna, då hennes första barn födes, sådan att hon ej kan vara en god moder för sitt barn. Sambandet mellan mor och barn bör bevaras. 1779 års kungliga brev, som tillåter att modern får förbli okänd, bör avskaffas.

1901 års lag, om att ej modern får gå i industriellt arbete förr än efter en viss tid efter barnets födelse, blir endast en lag på papperet, så länge modern ej får ekonomiskt understöd av kommunen. Vi böra skaffa hem, ej anstalter, för ogifta mödrar och deras barn. Barnet äger också rätt till sin far och fadern bör tvingas att i viss mån fullgöra sin fadersplikt, isynnerhet den ekonomiska.

Nya kvinnobroschyrer.

En av redaktör Fr. Ström skriven broschyr, *Arbeterskorna och socialismen* utgiven av Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arbetsutskott, har nu utkommit på Arbetarepartiets förlag.

Broschyren, som är skriven på ett lättläst och känsligt språk, är synnerligen förtjänt av intresse och bör läsas av alla kvinnor, ty den giver klart besked om lönearbeterskornas och hustrurnas nutida samhällsställning och även vad de med mänsklighetens rätt ha att fordra för att höja sig själva och sitt kön.

Broschyren omhandlar inledningsvis kvinnans tidigare historiska ställning, huru denne genom maskinkraftens utveckling skiftade karaktär, huru kvinnorna under

industrialismens härjande framfart utplundras och misshandlas, till kapitalismens fromma, samt påpekar huru fackorganisation är enda medel till räddning häremot. Vidare arbetarkvinnans rätt; ja skyldighet att deltaga i politiken och arbeta för sina politiska rättigheter. Arbeterskan måste ha del i lagstiftningsarbetet för att genomdriva skyddsåtgärder, mot de övergrepp hon som arbeterska är utsatt för, skydd för kvinnan och modern, samt ett avgörande ord med i lagstiftningen rörande barnarbetet måste mödrarna ha. Ytterligare utvecklas huru den social-demokratiska arbetarrörelsen behöver kvinnorna med i sina leder för rörelsens egen skull, men även för kvinnornas, ty dessa tid mera under kapitalismens elände än männen, huru kvinnorna ha plikter gent emot sig själva och sina barn, ifråga om att skaffa sig upplysning och arbete med i arbetarklassens frigörelsekamp. Broschyren slutar med ett påpekande av på vilket sätt kvinnorna lämpligast skola skaffa sig upplysning om arbetarrörelsen och sålunda få ett stöd i sitt samhällsarbete.

Med undantag av fru Kata Dahlströms lilla broschyr »Till arbetarklassens kvinnor» vilken hon som hastigast skrev för ett tiotal år sedan och som mera var att betrakta som ett upprop till kvinnorna, har icke på partiets förlag funnits någon lektyr direkt rörande kvinnorna. Fr. Ströms lilla briljanta broschyr fyller en lucka i partilitteraturen som länge varit känbar. Broschyren kostar 10 öre och kommer säkert att röna strykande åtgång. (Se omstående annons i M-bris.)

Varför böra kvinnorna organisera sig? heter en annan broschyr, skriven av journalisten *Carl Nilsson* och utgiven av Kvinnornas fackförbund. Denna broschyr behandlar närmast kvinnornas fackliga organisationsfråga och fyller denna sin uppgift på ett utmärkt sätt, i det den hänsynslöst blottar de mer än orättvisa förhållandena kvinnorna som arbetare äro underkastade. Hr Nilsson utvecklar huru den kvinnliga arbetskraften betalas ofta med under hälften, ja i många fall med endast en tredje-, fjärde- eller femtedel av den manliga genomsnittslönen, och dock kan det bevisas att det arbete kvinnorna utför har samma värde för samhället som männens. Vidare utvecklas vad fackföreningarna vilja, och att för den kvinnliga lönearbetaren fackorganisation är ett livsvillkor om det skall lyckas henne att höja sina existensmöjligheter.

Broschyren riktar sig närmast till sömmerskor och fabriksarbeterskor och bevisar med en del siffror huru lågt arbetet i dessa branscher betalas samt påkallar hur oändligt illa många unga kvinnor handla mot sig själva och sitt kön, därigenom att de, enär de ha föräldrar att lita på, endast betrakta arbetet i fabriken som en tillfällig förtjänst för att »hjälpa till bara.» Därför att en del taga saken så tanklöst, få många av deras kamrater, som bara ha sig själva att lita på, föra den mest förtvivlade kamp för att ej svälta ihjäl.

Författaren uppmanar varmt arbeterskorna att organisera sig. Tro icke, skriver han, att det ligger något oriktigt i detta! Se blott på arbetsgivaren, som vid minsta förseelse du gör, visar dig hungerns eviga spöke för att kväva varje oppositionell känsla hos dig. Varföre ständigt låta honom plåga dina nerver med en skräckbild, som du kan slå i tusen bitar med organisationen?

Broschyrans pris 5 öre. (Se annons i M-bris.)

Konfirmationen en frivillig handling. Flygbladet i konfirmationsfrågan som Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arb.-utskott fick i uppdrag att utarbeta, är nu färdigt, och tillsändes gratis kvinnoklubbarna och andra kvinnoorganisationer som därom insända rekvisition under adr. *Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arbetsutskott, Kvinnornas Fackförbunds exp., Folkets hus 4 tr., Stockholm.*

Jan Ersa och Per Persa.

*Jan Ersa ägde Nackabyn,
Per Persa ägde Backabyn
i By i Västra Ed.*

*Jan Ersa,
Per Persa,
de höllo allriq fred.*

*Var havren god i Nackabyn,
så slog den fel i Backabyn.
Då blev Per Persa vred,
då svor i njugg Per Persa,
då gren och flen Jan Ersa,
så munnen gick ur led.*

*Var klövern grann i Backabyn,
så var den klen i Nackabyn,
där växte blomst och bär.
Då gren och flen Per Persa,
Då hyttade Jan Ersa
med näven bortåt Per.*

*Gick det på tok i Nackabyn,
var det kalas i Backabyn
och glädjen stod i tak.
Var mörk i låg Per Persa,
som solen sken Jan Ersa
och gjorde brygg och bak.*

*De trätte och processade.
Om fröden prosten müs-ale
— det var som rätt på gäss.
Ty vann en gång Jan Ersa.
su började Per Persa
en splitter ny process*

*Ju mera de bedagades,
dess mer det stämides, klagades
och tappades och vanns.
Var domen för Per Persa,
så vildjade Jan Ersa
till närmaste instans.*

*Så strödo de, så trätte de,
så levde de, så mätte de
rarandra skäppan full.
Processen bröt Jan Ersa
och brännvinet Per Persa,
för bägge gick det kull.*

*Och ingen av dem mjuknade,
när de på slutet sjuknade
och stoppades i jord.
»Må Raygen ta Jan Ersa»,
»må Necken ta Per Persa»,
var deras sista ord.*

*Men »trils som Jan i Nackabyn»
och »vlsk som Per i Backabyn»
är stür i Västra Ed.
Jan Ersa,
Per Persa,
de höllo allriq fred.*

Gustaf Fröding.

Redovisning

över till Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arbetsutskott insända eller anslagna medel till bedrivandet av facklig och politisk propaganda bland Sveriges arbetarkvinnor.

Uppsala arb.-kommun 10 kr., Södertelje arb.-kommun 25 kr., Koskullskulles arb.-kommun 10 kr., Västerås arb.-kommun 10 kr., Oxelösunds arb.-kommun 10 kr., Brastads arb.-kommun 5 kr., Kramfors arb.-kommun 5 kr., Huñebostrands arb.-kommun 5 kr., Klippans arb.-kommun 5 kr., Falkenbergs arb.-kommun 11:60, Karlsskoga arb.-kommun 10 kr., Kosta arb.-kommun 7 kr., Hällaryds arb.-kommun 5 kr., Malmöns arb.-kommun 15 kr., Säter arb.-kommun 10 kr., Arvika arb.-kommun 10 kr., Alby arb.-kommun 10 kr., Orrekläpps arb.-kommun 15 kr., Lysekils arb.-kommun 10:25, Stockholms arb.-kommun 50 kr., Borlänge och Domnarvets arb.-kommun 100 kr., Katrineholms arb.-kommun 10 kr., Sv. Transportarbetareförb. 50 kr., Sv. Järnvägsmannaförb. 100 kr., Sv. Gruvarbetareförb. 100 kr., Sv. Skoarbetareförb. 50 kr., Sv. Gjutareförb. 25 kr., Sv. Sågverksindustriarbetareförb. 100 kr., Partistyrelsen 200 kr., samt Sv. Bokbindariarbetareförb. 100 kr. Dessutom har Typografiförbundet på sin kongress beslutad skänka 500 kr.

Samtidigt som vi uttala vårt tack till bidragsgivarna för deras behöfliga och välkomna understöd få vi dock fortfarande hemställa att få förbli i benägen åtanke. Det föreligger fortfarande ett stort behov att sprida upplysning bland arbetareklassens kvinnor för att göra dem fackligt och politisk förtrogna med arbetarörelsen, och därför gör kommittén fortfarande anspråk på såväl ekonomiskt som moraliskt understöd av övriga arbetareorganisationer.

De som önska bidragslistor för insamling av frivilliga bidrag torde rekvirera sådana av fru Elin Lindley, Tunnelgatan 1 B, Stockholm.

Social-Demokratiska Kvinnokonferensens Arbetsutskott.

Till Kvinnornas fackförbunds avdelningar.

Minneslistan uteslutas i detta nu i brist på utrymme. På samma gång påminna vi avdelningarnes kassörskors uppmärksamhet på förbundskassörskans ändrade adr. Alla kontingent- och övriga förbundsavgifter skola hädanefter sändas under adress: *Fröken Hilma Larsson, Syfabriken Linnéa, Storå Vattugatan 5 III, Stockholm.* Redovisning för Morgonbris sker däremot fortfarande under adr.: *Anna Sterky, Kvinnornas fackförbunds expedition, Folkets hus IV, Stockholm.*

Helsingborgs Kvinnoklubb.

Ordf. frkn Gerda Pettersson. Kassör fru Christin Johansson. Sammanträde 1:sta och 3:dje måndagen varje månad, Folkets hus F-sal.

Sjukvårdens ordf. fru Christin Johansson, Karl Kroksgatan 50. Kassör fru Ida Olsson, Karlsro n:r 38.

Social-Demokratiska kvinnoklubbar

finnes på följande platser: Alby, Avesta, Arlöv, Boden, Borlänge, Blötberget, Billesholm, Båtskärsnäs, Cimrishamn, Eskilstuna, Engelholm, Eslöv, Forsbacka, Furulund, Göteborg, Gävle, Grängesberg, Hasslarp, Hyllinge, Hesselholm, Helsingborg, Hedemora, Höganäs, Kiruna, Kvarnsveden, Karlskrona, Kärrgruvan, Kristianstad, Kjöflinge, Klippan, Landskrona, Lund, Limhamn, Lomma, Ludvika, Liljeholmen, Lervik, Malmö, Marieholm, Norrköping, Stockholm, Söderhamn, Skromberga, Säter, Sjöbo, Skärvalid, Svedala, Trelleborg, Teckomatorp, Tomalilla, Tollarp, Trollhättan, Tranås, Västerås, Västervik, Visby, Ystad, Åhus, Örebro.

För uppsättande av minneslista över social-demokratiska kvinnoklubbar anmodas ovannämnda klubbar att insända namn och adresser på korresponderande sekreterare. Det är även sannolikt att klubbar bildats på flera platser än de här nämnda och anmodas dessa att på samma sätt insända uppgifter för minneslistan.

En del av ovannämnda klubbar tillhöra Social-demokratiska Arbetarpartiet. De som ännu ej tillhöra, böra snarast söka inträde i platsens Arbetarekommun. Om än kvinnorna därigenom åläggas skyldigheter så vinna de även rättigheter att såsom partimedlemmar kunna föra sin talan på rätta platsen. Vi påminna om detta även av hänsyn till representationsrätten till nästa kvinnokonferens.

Ovannämnda uppgifterna torde sändas under adr.: *Anna Sterky, Kvinnornas fackförbunds exp., Folkets hus 4 tr., Stockholm.*

Soc.-Dem. Kvinnokonferensens Arbetsutskott.

Till Landsföreningens möte i Stockholm för kvinnans politiska rösträtt i Cirkus den 17 nov. kl. 7 e. m. böra arbetarklassens kvinnor infinna sig i massor. Rösträttens erövrande är en gemensam sak för *alla kvinnor* och ingen bör därför försumma tillfället att infinna sig. Som talarinna för arbetarklassens kvinnor kommer fru *Agda Östlund* att uppträda.

Ett utomordentligt vällyckad rösträttsmöte blev det av Socialdem. Kvinnokonf. Arbetsutskottet arrangerade kvinnomötet den 17 okt. i Folkets hus A-sal. Fru *Gulli Petrini* från Växiö höll ett glänsande föredrag om kvinnans politiska rösträtt, som var ägnat att omvända den mest förstockade motståndare. Hr *Herman Lindqvist* utvecklade i sitt anförande kvinnornas politiska rättigheter och skyldigheter, även detta ytterst vällyckat. Dessutom förekom vacker sång av Kvinnoklubbens sångkör.

I Västerås var den 27 okt. anordnat möte för strykerskor med föredrag av fröken *Jenny Carlsson* från Stockholm. Resultatet blev bra, en stor del strykerskor inskrev sig i föreningen.

Kvinnornas fackförbunds ordf. fröken *Signe Svensson* är f. n. ute på en längre agitationstripp. Nya afdelningar ha bildats i Karlskrona, Göteborg m. fl. andra platser. I nästa nr av Morgonbris kommer utförligare meddelande om agitationen att lämnas.

För nybildade kvinnoklubbar. *Matriklar, kassa- och protokollsböcker* kunna erhållas genom Arbetsutskottets kassörskas fru *Elin Lindley*, Tunnelgatan 1 B 2 tr. Priset för alla 3 böckerna är 5 kr. med en månads respittid med betalningen. Även tillhandahålles stadgeförslag till vägledning för klubbarna. Dessa erhållas gratis. Inom kort kommer likaledes plan över diskussionsämnen, arbetsordning m. m. att utkomma.

Kvinnoklubbarna och kvinnoorganisationerna kunna erhålla broschyren *Arbeterskorna och socialismen* av Fr. Ström i kommission genom att rekquirera hos fru *Elin Lindley*, Tunnelgatan 1 B, 2 tr., Stockholm. Redovisning efter mottagande med avdrag av 20 % rabatt. Broschyren sändes fraktfritt. Kv. Fackförbunds broschyr "Varför böra kvinnorna organisera sig?" fås på samma villkor genom Kvinnornas fackförbunds exp., Folkets hus 4 tr., Stockholm.

Morgonbris Julnummer

utkommer i början av dec. Pris 10 öre, organisationer och kommissionärer 8 öre pr st. Insänd rekvisitioner innan nov. månads slut.

Redovisning för Morgonbris torde insändas senast en månad efter mottagandet under adr. *Anna Sterky, Kvinnornas Fackförbunds Exp., Folkets hus, Stockholm.*

Ett bibliotek för några kronor.

»Berömda böcker» omfattar det allra bästa inom litteraturen af världsberömda författare. Modern utstyrelse, godt papper och tryck. Otroligt billigt, blott 1 (en) kr. pr band.

N:r 1. »Ned med vapnen» af B. v. Suttner.
 2. 3 och 4. Raskolnikow af F. Dostojevski.
 3. 5. Bebodda världar af Camille Flammarion.
 4. 6. Kvinnan på 30 år, af H. de Balzar.
 5. 7. En Folkefiende, af Henrik Ibsen.
 6. 8. Sångernas bok, af Heinrich Heine.
 7. 9. Huckleberry Finns äfventyr, af Mark Twain.
 8. 10. Abrahams offer, af Gustaf Jansson.
 9. 11. Urania, af Camille Flammarion.
 10. 12 och 13. Pickwick-Klubbens efterlämnade papper, af Charles Dickens.
 11. 14. Niels Lyhne, af J. P. Jakobsen.
 12. 15. Sherlock Holmes' äfventyr, af Conald Doyle.

»Berömda böcker» kunna köpas hvar för sig. OBS! Blott 1 krona för hvar band och inbundna i praktband 2 kr. De finnas till salu i hvarje bokhandel. Sändas äfven franko från förlaget. Återförsäljare antagas å alla platser. Katalog gratis.

Björck & Börjessons
Bokförlag
62 Drottninggatan 62
Stockholm.

En bok för svenska folket

»En kunskapskälla» för hvarje medborgare och medborgarinna och ett vapen mot all osund litteratur är det nu påbörjade, stort anlagda bokarbetet:

ARBETARHEMMETS
BOKSKATT

vilket utkommer i ej mindre än 20-sidiga, illustrerade häften till det billiga priset av pr häfte

*** 10 öre ***

Detta verk är det första i sitt slag i Sverige och vi uppmana särskilt varje upplysningsvän inom vårt lands stora arbetarekår att beakta detta sällsynta tillfälle att erhålla sådana villkor för så lågt pris. Vi bemärka äfven att till subskribentsamlare utdelas 2000 kr.

Ett särdeles intressant och upplysande prospekt jämte villkoren sändes gratis och franco. Skrif därför ögonblickligen till

A.-B. Weijmers Bokförlag
STOCKHOLM 1.

KRANSAR

Blomsterhandeln Linnéa

rekommenderar sig i ärade kunders benägna hägkomst. Kransar utföres smakfullt och billigt

MALMSKILNADSGATAN 40

Allm. Tel. 2 02.

Riks-Tel. 67 83.

VASARINGAR

äro verkligen hållbara, likna 23 karats guld och kosta 2,50, sändas till landsorten mot efterkrav eller insänd remissa. Behöver Ni en vardagsring så försumma ej att rekquirera och själva pröva dess verkliga hållbarhet.

UR

Stort väl sorterat lager av:
Guld- och Silver-Ur, Vagg- och Väcker-Ur m. m.
Urkedjor största lager på platsen.

VASA-RINGEN

finnes endast hos

UR

Stort väl sorterat lager av:
Rums-, Fönster-, Bad- och Feber-termetrar, Barometrar m. m.

E. A. KARLSSON URMAKARE & URHANDEL

15 KUNGSGATAN 15
STOCKHOLM